

Magdalena Pawlak

Uniwersytet Łódzki

Nauczyciel jako kreator przestrzeni estetycznej dziecka

Na wstępie należy zaznaczyć, iż niniejsza rozprawa dotyczyć będzie kształtowania przestrzeni wizualno-plastycznej, choć wprowadzone wnioski mogą odnosić się także do przestrzeni dźwiękowo-muzycznej.

Podstawową definicją dla przedstawianych poniżej postulatów jest pojęcie kreatywności przyjęte za K. Schmidtem: „kreatywność to właściwość człowieka, którego działalność przynosi wartościową nowość. Nie każdą nowość, ale właśnie nowość mającą określone, pozytywne wartości dla samego twórcy, jego rodziny, grupy zawodowej, kraju lub całego świata”. Definicje te idealnie określają rolę nauczyciela, który powinien świadomie i aktywnie kreować przestrzeń wokół dziecka. Nie tylko przekształcając ją, ale będąc jej twórcą.

Jednak kreatywność nauczyciela we wszelkich działaniach wychowawczych ogranicza zabezpieczenie przestrzeni kreatywności dla podmiotu tego procesu, tj. wychowanka. Podobnie jest w przypadku oddziaływania wychowawczego przez sztukę obejmującego takie dziedziny, jak sztuka użytkowa i aranżacja przestrzeni. Kreowanie przestrzeni estetycznej dziecka jest zatem formą wychowania przez sztukę.

Należy zaznaczyć, że w przypadku kreowania przestrzeni estetycznej przedszkola czy szkoły ograniczeniami swobody nauczyciela są **możliwości** odbiorcze i ekspresyjne **dziecka**, a także własne **kompetencje**, umiejętności oraz świadomość **nauczyciela**.

Kompetencje nauczyciela

Nauczyciel poza wiedzą merytoryczną na temat sztuki i rozwoju dziecka powinien posiadać jeszcze szereg dodatkowych umiejętności. K. Olbrycht¹ określiła predyspozycje i umiejętności pedagoga łączącego sztukę z wychowaniem, wskazała m.in. na potrzebę **świadomości i akceptacji**

1 K. Olbrycht, *Sztuka a działania pedagogów*, UŚ, Katowice 1987, s. 79.

ogólnego kierunku i celu rozwoju estetycznego wychowanka z poczuciem odpowiedzialności za ten rozwój. Autorka wymieniła także potrzebę posiadania kompetencji w zakresie tworzenia różnych sytuacji edukacyjnych, związanych ze sztuką oraz kompetencji w zakresie wiedzy merytorycznej, np. przedmiotową wiedzę nauczyciela o sztuce.

Z kolei W. Leżańska² zaakcentowała znaczenie wpływu **osobowości** wychowawcy na rozwój estetyczny dzieci. Zaznaczyła, że wychowawca powinien posiadać umiejętności i predyspozycje osobowe ułatwiające mu działania w dwóch kierunkach: zabezpieczenie dziecka przed przypadkowymi wpływami oraz wytwarzanie wokół jego twórczych skłonności dobrej atmosfery.

Natomiast M. Zalewska-Pawlak³ postulowała kształcenie kompetencji estetyczno-artystycznej nauczycieli. Proponowana kompetencja obejmuje refleksje o sztuce i refleksje o człowieku. Wynika ona z potrzeby „uzasadnienia sensu kształcenia, a zwłaszcza dążenia do **samokształcenia** dzięki bogactwu wartości obecnych w działaniach i wytworach artystycznych, zachęcając przy tym do wyzwalaania własnej, indywidualnej aktywności twórczej”⁴. W zakresie dyspozycji osobowych niezbędnych w nabywaniu tej kompetencji wymieniła takie właściwości, jak: wrażliwość estetyczna, empatyczność, wyobraźnia, inwencja i otwartość na nowe sytuacje, umiejętność kontemplacji.

Podsumowując powyższe poglądy, należy stwierdzić, że aby zostać kreatorem estetycznej przestrzeni edukacyjnej należy posiadać samoświadomość własnej kompetencji artystyczno-estetycznej, dzięki której można wzbogacać swoją osobowość i właściwie oddziaływać na wychowanka, zgodnie z kierunkiem jego naturalnego rozwoju.

Możliwości percepcyjne i twórcze dziecka

Dziecko jako twórca wrażeń i przeżyć estetycznych w różnych dziedzinach artystycznych: plastycznej, muzycznej, tanecznej, słownej (werbalnej) było opisywane w licznych monografiach polskich i zagranicznych. Warto przywołać zatem charakterystykę dziecka jako odbiorcy przekazów i kodów estetycznych, gdyż to właśnie warunkuje i zarazem ogranicza kreatywność nauczyciela.

2 W. Leżańska, *Przedszkole jako środowisko wychowania estetycznego*, WSiP, Warszawa 1990, s. 130.

3 M. Zalewska-Pawlak, *Kompetencja estetyczno-artystyczna w kształceniu nauczycieli*, „Forum Edukacyjne” 2005, nr 2, WINF Łódź, s. 89.

4 Tamże, s. 89.

Zgodnie ze stwierdzeniem M. Gołaszewskiej⁵ istnieje w literaturze przekonanie o wrodzonej wrażliwości estetycznej dziecka zwanej kalotropizmem, która ujawnia się spontanicznie do 5 roku życia, a później jest modyfikowana przez oddziaływanie środowiska rodzinnego, przedszkola czy szkoły. Autorka wymienia dwa czynniki, które składają się na wrażliwość estetyczną dziecka. Są to:

- wrażliwość sensoryczna – uzależniona od podłoża fizjologiczno-organicznego;
- wrażliwość na struktury estetyczne – zbudowana na wrażliwości referencyjnej na określone jakości, wyodrębnione jako kategorie estetyczne. Kategoriami tymi są: w okresie przedszkolnym – barwa i kształt (wymienione przez V. Lovenfelda i U. Szuścik), a w okresie wczesnoszkolnym – forma i przestrzeń (wymienione przez wspomnianych autorów).

Taki poziom wrażliwości prezentowany przez dziecko w estetyce został określony przez M. Gołaszewską⁶ mianem **naiwności** i uznany za wyjściową kategorię estetyczną.

Jej właściwości to:

- afirmacyjny stosunek do świata,
- odbiór rzeczywistości jako otoczenia bliskiego i życzliwego,
- świeżość spojrzenia na otaczającą rzeczywistość,
- naturalność struktur prezentujących ów świat, poczucie jedności ze światem.

Świadomość naiwności jako kategorii estetycznej ułatwia nauczycielowi wprowadzenie dziecka w świat sztuki i przeżyć estetycznych.

Zasygnalizowane powyżej preferencje jakościowe dziecka jako odbiorcy przekazów estetycznych stanowią swoiste ograniczenie, ale i zarazem inspirację do kreatywności nauczyciela w organizowaniu i wyposażeniu dekoracyjnym najbliższego otoczenia dziecka.

Opinie dzieci dotyczące wyglądu ich przestrzeni edukacyjnej

Dziecko jako podmiot wszelkich działań nauczyciela ma prawo do własnych opinii i odczuć, ma prawo do współkreowania swojej przestrzeni, tak by odpowiadała jego potrzebom rozwojowym.

5 M. Gołaszewska, *Kalotropizm dziecka*, „Plastyka w Szkole” 1967, s. 3.

6 M. Gołaszewska, *Szkic o dziecięcej naiwności*, [w:] *Wartości w świecie dziecka i sztuki dla dziecka*, M. Tyszkowa, B. Żurakowska (red.), PWN, Warszawa-Poznań 1984, s. 200–202.

Dlatego ważne jest uwzględnienie zdania dzieci przy tworzeniu ich własnej przestrzeni. Poniżej przedstawione zostały opinie dzieci w oparciu o badania dotyczące preferencji ich wyborów estetycznych w stosunku do przestrzeni edukacyjnej, wskazane na podstawie badań empirycznych uczniów klas I–III.

Opinie dzieci, uczniów klas I–III, przedstawione zostaną na podstawie badań M. Bartnik⁷, plastyczki i pedagoga, przeprowadzonych w wybranej losowo szkole łódzkiej (2010 r., 60 uczniów). Wyniki badania nad preferencjami estetycznymi uczniów szkoły podstawowej dotyczącymi aranżacji przestrzeni szkolnej, prezentowane są zgodnie z kolejnością najczęściej występujących.

Atrybuty budynku i przestrzeni szkolnej według uczniów:

Ładne wejście,
Ciekawy kolor,
Dach inny niż płaski (z wieżą – potrzeba czegoś magicznego),
Niestandardowy kształt,
Własne szafki,
Własne biurko,
Miejsce do zabaw,
Miejsce relaksacyjne,
Miękki dywan,
Przestrzeń wokół szkoły,
Ładny widok z okien. Park. Ogród.

Atrybuty sali lekcyjnej według uczniów:

Czysta, zadbane i niezniszczona,
Ładne, pasujące do siebie kolory,
Ładne, wygodne meble,
Ładny widok za oknem,
Ciekawie urządzona – dominuje w I klasie,
Piękne rośliny,
Niestandardowe meble,
Ławki nieustawiane w rzędy,
Ładny nauczyciel (30 % uczniów z klas III).

Brak powyższych atrybutów oceniają uczniowie w kategorii brzydoty i za takie uważają swoje klasy – zdecydowanie brzydkie i raczej brzydkie. W ocenie budynku szkoły są bardziej tolerancyjni, połowa uczniów jest zadowolona, a druga krytyczna.

7 Badania pochodzą z pracy magisterskiej Marty Bartnik pt.: *Wpływ estetyki przestrzeni szkolnej na kształtowanie wrażliwości estetycznej uczniów szkoły podstawowej*, Wydział Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2010; udostępnione za zgodą autorki.

Na przykładzie badań można wskazać, iż dzieci zwracają uwagę na przestrzeń wokół nich. Doceniają ładną kolorystykę i zadbane miejsca (czysta i zadbane klasa, ciekawe kolory). Zaznaczają potrzebę wydzielenia przestrzeni do nauki i zabawy, a także przestrzeni do odpoczynku (własne szafki, miękki dywan, miejsce relaksacyjne). Oczekują też odpowiednio zaaranżowanej przestrzeni wokół placówki, np. roślin. Ważne są również sugestie dotyczące potrzeby przełamania schematu i otoczenia bardziej oryginalnego, nietypowego – magicznego, jak: ławki nieustawione w rzędy, wieża, ciekawie urządzone klasa, niestandardowe meble.

Wskazania artystyczno-pedagogiczne do urządzania przestrzeni estetycznej

Dla pełniejszego zobrazowania tematu konieczne jest posłużenie się konkretnymi przykładami rozwiązań zastosowanych w aranżacjach przestrzeni dla dzieci. Analizując dostępne w Internecie, można zaobserwować wiele ciekawych i nowatorskich tendencji. Projekt przedszkola czy szkoły stał się wyzwaniem twórczym dla architektów i pedagogów. Zaczęto doceniać wagę tego problemu dla efektywnej edukacji dziecka.



Zdjęcie 1. Najczęstsze błędy popełniane przez nauczycieli

Od lat w przedszkolach powszechne jest przekonanie, że brak dekoracji oznacza salę „smutną”, nieprzyjazną dla dzieci. Nie chodzi tu jednak o ilość, jednak o jakość dekoracji oraz o ich walory estetyczne. Dlatego nauczyciele nie powinni wykonywać dekoracji samodzielnie bądź jeśli to robią, powinni wykonywać je na wysokim poziomie artystycznym, niedopuszczalne jest symulowanie poziomu dziecka. W sali mogą znaleźć się dekoracje wykonywane przez dzieci bądź takie, które

stymulują dziecięcą wrażliwość estetyczną poprzez nienaganne, profesjonalne wykonanie. Odpowiednio zaprojektowana przestrzeń szkolna nie wymaga nadmiaru dekoracji i bibelotów (zdjęcie 2).



Zdjęcie 2. Prywatne przedszkole w New Jersey

Źródło: <http://www.feelgood-designs.com/projects/case-studies/private-kindergarten> [dostęp 29.05.2015]

W pokazanej przestrzeni użyte zostały kolory pastelowe, z jednej palety. Dekoracje nie przytłaczają, są wkomponowane w przestrzeń.

Nowoczesne projekty przedszkoli i szkół poprzez oddziaływanie kształtem i kolorem tworzą odpowiednią dla dzieci atmosferę. Często dominuje minimalizm w kwestii koloru, przewagę zyskują ciekawe, najczęściej zaokrąglone formy. Powtarzającym się motywem są też „dziury” w ścianie, w których dzieci np. mogą się schować (zdjęcie 3).



Zdjęcie 3. Przedszkole Troms, Norwegia

Źródło: <http://www.blog.awx2.pl/2011/10/oda-do-radosci-przedszkole-w-norwegii/> [dostęp 29.05.2015]

Do różnych rodzajów aktywności dobrze jest wydzielać osobne przestrzenie. Dzieci potrzebują też przestrzeni dla siebie. W placówce powinno być miejsce do pracy grupowej, ale i kącik do indywidualnej pracy, przestrzeń do zabawy, ale i wypoczynku, relaksu. W nowoczesnej architekturze widać wyraźne tendencje do wydzielania tych przestrzeni.



Zdjęcie 4. Kącik naukowy i plastyczny

Źródło: <http://www.communityplaythings.com/inspiration/room-inspirations> [dostęp 24.07.2015]

Na zdjęciu 4 fragment sali jest podzielony za pomocą mebli na sekcje, dzieci mają swobodny dostęp do wszystkich materiałów. Zdjęcie 5 obrazuje przykład wydzielania kącika do pracy i relaksu dla uczniów.

Podobnie wydzielone zostały biurka do pracy oraz przestrzeń rekreacyjna szkoły w Danii (zdjęcie 6). Na zdjęciu 7 widać stolik o niestandardowym kształcie umożliwiający pracę grupową i indywidualną.

Na zdjęciu 8 zaprezentowana jest przestrzeń biblioteki, w której wykorzystano puffy-worki, tworząc przestrzeń do czytania. Jest to przykład rozwiązania często stosowanego w przestrzeniach aranżowanych dla dzieci.



Zdjęcie 5. Szkoła w Tel Avivie, Izrael

Źródło: <http://childhood327.rssing.com/chan-9368681/latest.php> [dostęp dnia 29.05.2015]



Zdjęcie 6. Szkoła podstawowa Ordrup, Dania

Źródło: http://2.bp.blogspot.com/-qtKYjwS_Cxo/UXeQi3aRFmI/AAAAAAAAACEc/wqljEE3zLtc/s1600/ordrup+school+boshandford+2.jpg [dostęp 29.05.2015]



Zdjęcie 7. Szkoła w Danii

Źródło: http://www.kidodidoo.com/2013_04_01_archive.html [dostęp 23.07.2015]



Zdjęcie 8. Stockholm, biblioteka Kulturhuset Stadsteatern

Źródło: <http://www.kids-bookreview.com/2014/06/bookish-places-super-cool-library.html> [dostęp:29.05.2015]

We współczesnych projektach korytarz staje się miejscem należącym do dziecka. Jest to przestrzeń, gdzie dzieci spędzają czas wolny pomiędzy zajęciami, ucząc się i odpoczywając, dlatego warto zadbać o jego wygląd i wygodę (zdjęcie 9).



Zdjęcie 9. Szkoła Kirkmichael, Wielka Brytania

Źródło: <http://www.archdaily.com/570044/kirkmichael-primary-school-holmes-miller/> [dostęp 29.05.2015]

Bardzo ważne jest oddanie dziecku możliwości przekształcania przestrzeni tak, by uczynić je współtwórcą otoczenia. Ciekawym przykładem jest rozwiązanie z przedszkola w Lublanie (zdjęcie 10).



Zdjęcie 10. Przedszkole Kekec, Słowenia

Źródło: http://plentyofcolour.com/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/plentyofcolour_kekec4g1.jpg, http://plentyofcolour.com/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/plentyofcolour_kekec12.jpg [dostęp 29.05.2015]

Okiennice przed wejściem do budynku są z jednej strony kolorowe, każde dziecko może swobodnie podejść i zmienić ich układ.

Prostym rozwiązaniem jest zastosowanie czarnej farby tablicowej w formie dostępnej dla dzieci przestrzeni do tworzenia, taką płaszczyznę można ciekawie zaaranżować (zdjęcia 11, 12, 13). Do przekształcania nadają się również tablice magnetyczne czy ruchome elementy zamontowane na ścianach.

Podane przykłady powinny stanowić inspirację, jednak większość polskich szkół i przedszkoli (oczywiście powstają też nowe o ciekawej architekturze) mieści się w starych budynkach. Tym bardziej potrzebna jest wówczas kreatywność nauczyciela. W designerskich przestrzeniach, zaprojektowanych przez profesjonalistów, nauczyciel nie musi już wiele zmieniać, wyzwaniem jest wprowadzenie estetyki do przestrzeni niedoskonałej.

Badane dzieci podkreślały potrzebę posiadania miejsca „magicznego”. Nauczyciel może w prosty sposób stworzyć atmosferę niezwykłości, używając do tego materiałów łatwo dostępnych.

Namiat czy kącik ozdobiony światłem łatwo stają się miejscem niezwykłym dla dzieci (zdjęcie 14). Stanowią ten element, który z łatwością nauczyciel może wprowadzić samodzielnie.



Zdjęcie 11. i 12. Pokój dziecięcy, farba tablicowa

Źródło: <http://poppyseedprojects.blogspot.com/2013/04/monday-madness-chalk-board-robot-and.html>, <http://www.woohome.com/interiors/36-exciting-ideas-to-decorate-kids-rooms-with-colored-chalkboard-paint> [dostęp 29.05.2015]



Zdjęcie 13. Przedszkole w Japonii

Źródło: <http://www.dezeen.com/2015/01/09/hibino-sekkei-youji-no-shiro-ds-nursery-courtyard-kindergarten-japan/> [29.05.2015]



Zdjęcie 14. Przykłady dekoracji światłem w szkole publicznej

Źródło: http://fairydustteaching.com/wp-content/uploads/2014/10/IMG_9087.jpg
[dostęp 29.05.2015]

Ważnym zagadnieniem jest organizacja wystawek szkolnych. Obowiązuje tu kilka zasad. Prace są przede wszystkim dla dzieci, zatem powinny być umieszczone w zasięgu ich wzroku, zapewniając im swobodny dostęp. Ekspozycja prac zależy w dużej mierze od wycucia i estetyki nauczyciela. Prace umieszczone chaotycznie, otoczone zbędnymi dodatkami nie są widoczne. Ozdoby robione przez nauczycielkę są zbędne.

Zdjęcie 15 przedstawia ciekawą aranżację, prace ułożone są kolorystycznie, ramka dopełnia aranżację.



Zdjęcie 15. Mural z prac dzieci

Źródło: <http://elementaryartfun.blogspot.com/2011/08/back-to-school-ideas.html>
[dostęp 29.05.2015]

Poniżej kolaż z autoportretów dziecięcych ułożonych blisko siebie, tworzy się wspólna całość.



Zdjęcie 16. Autoportrety przedszkolaków

Źródło: <https://liveandlove.files.wordpress.com/2012/01/20111027-collaboration.jpg> [dostęp 29.05.2015]

Wystawkę należy zaplanować, przemyśleć rozłożenie prac, dodać neutralne tło. Nauczyciel przygląda się pracom dzieci i komponuje je tak, by każda miała swoje miejsce oraz by razem tworzyły spójną całość.



Zdjęcie 17. Wystawka dziecięcych prac

Źródło: WES Kindergarten <http://weskart.blogspot.com/2010/12/faith-ringgold.html> [dostęp 30.07.2016]

Przykładem możliwości kreatywnych, jakie ma nauczyciel, jest także zamieszczona aranżacja kącika czytelniczego (zdjęcie 18). Widać dbałość o formę, wszelkie elementy zostały przemyślane, występuje ład kolorystyczny (nawet maskotki pasują do kompozycji, tym samym nie utrudniają dziecku skupienia się na książce przez nadmiar kolorów).



Zdjęcie 18. Kącik czytelniczy

Zródło: http://myclassroomtransformation.blogspot.com/2011_09_01_archive.html

[dostęp 29.05.2015]

Reasumując, nauczyciel może i powinien mieć wpływ na przestrzeń edukacyjną. Jest za nią współodpowiedzialny. Powinien dbać, by dziecko było współtwórcą przestrzeni, a nauczyciel jej estetycznym koordynatorem. Możliwości, jakie ma nauczyciel w warunkach polskiego przedszkola czy szkoły, to:

- ogólna aranżacja wystroju sali: dobór dekoracji, dbałość o porządek, wprowadzenie roślin itd.,
- projektowanie wystawek prac;
- aranżacja przestrzeni sali (układ ławek, podział na kąciki tematyczne);
- wprowadzenie przestrzeni inspirujących dzieci, niezwykłych, magicznych (lamki, namioty);
- udostępnienie dzieciom przestrzeni do przekształcania (farba tablicowa, tablica magnetyczna itp.);
- w miarę możliwości wprowadzenie na korytarzach przestrzeni wspólnej z miejscem do współpracy, odpoczynku i zabawy (choćby miękkie puffy do siedzenia na korytarzu czy udostępnione stoliki do nauki).

Nauczyciel powinien mieć decyzyjny wpływ w przypadku remontu placówki czy zakupu nowych mebli.

Wnioski

Dzieci różnią się wrażliwością sensoryczną na bodźce wizualne, dlatego intensywna stymulacja może być dla dziecka przykra i utrudniać integrację sensoryczną oraz uniemożliwiać dowolne przenoszenie uwagi na inne obiekty.

Korzystne jest takie organizowanie przestrzeni, do której używa się prostych materiałów, a kreowane dzięki nim sytuacje estetyczne dają dziecku możliwość obserwowania lub współtworzenia sytuacji, w których widzi związek między własnym działaniem a jego estetycznymi skutkami. Daje mu satysfakcję i radość.

A zatem kreatywność nauczyciela inspirują: jego samowiedza estetyczna oraz empatyczność wobec oczekiwań dziecka i potrzeb jego rozwoju estetycznego, takich jak potrzeba miejsca magicznego, miejsca bezpiecznego i przytulnego, przestrzeni do zabawy i pracy.

Bycie kreatywnym we wszelkich zajęciach artystycznych dla dzieci, również w aranżacji przestrzeni, stawia przed nauczycielem dylemat: „jaką proponować przestrzeń wolności, aby efektywnie i lepiej realizować cel: ile wolności, a ile konieczności pozwoli na optymalny, twórczy proces wychowania, tak aby nie bał się rozpocząć i nie znudził w trakcie realizacji”⁸. Zdaniem autorki tego postulatu, stanowiącego wniosek z jej badań eksperymentalnych prowadzonych w różnych grupach wiekowych, jest to zobowiązanie w pracy pedagoga od momentu planowania działań, przygotowania materiałów, przestrzeni i narzędzi do podtrzymywania aktywności twórczej i reagowania na objawy znużenia dzieci.

BIBLIOGRAFIA

- Bartnik M., *Wpływ estetyki przestrzeni szkolnej na kształtowanie wrażliwości estetycznej uczniów szkoły podstawowej*, Wydział Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2010.
- Gołaszewska M., *Kalotropizm dziecka*, „Plastyka w Szkole” 1967.
- Gołaszewska M., *Szkic o dziecięcej naiwności*, [w:] *Wartości w świecie dziecka i sztuki dla dziecka*, M. Tyszkowa, B. Żurakowska (red.), PWN, Warszawa–Poznań 1984.
- Leżańska W., *Przedszkole jako środowisko wychowania estetycznego*, WSiP, Warszawa 1990.

8 T. Sass, *Wolność jako czynnik stymulujący i destruktywny w działalności pedagoga sztuki*, [w:] *Rzecz o pedagogach wychowujących przez sztukę*, M. Zalewska-Pawlak (red.), UE, Łódź 2013, s. 135.

- Olbrycht K., *Sztuka a działania pedagogów*, UŚ, Katowice 1987.
- Sas T., *Wolność jako czynnik stymulujący i destruktywny w działalności pedagoga sztuki*, [w:] *Sztukmistrze XXI w. Rzecz o pedagogach wychowujących przez sztukę*, M. Zalewska-Pawlak (red.), UŁ, Łódź 2013.
- Szmidt K.J., *ABC kreatywności*, Difin, Warszawa 2010.
- Zalewska-Pawlak M., *Kompetencja estetyczno-artystyczna w kształceniu nauczycieli*, „Forum Edukacyjne” 2005, nr 2, WINF Łódź.

TEACHER AS A CREATOR OF CHILD'S AESTHETIC SPACE

(Summary)

Teacher as a creator of children's visual aesthetic space has to consider his own abilities and child's perceptive capabilities. Another important factor is child's feedback which became a base for analysis of chosen examples of kindergartens and schools space arrangements. The article outlines the following teacher's tasks: being respectful of child's needs, caring about high aesthetic standards, limiting the amount of decorations as well as involving children in the creation process.

Keywords: aesthetic space of kindergarten and school, teacher as a creator of the aesthetic space.